

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการศึกษาภาคบังคับ โครงการโรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และนโยบาย 4 ประกัน ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาภาคบังคับ
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. แผนนโยบายของรัฐบาลด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา
4. การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
5. โรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จังหวัดหนองคาย
6. นโยบาย 4 ประกัน
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย ภูมิศาสตร์คาม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. ความเป็นมาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาภาคบังคับ

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับของไทย เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2435 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีการร่างกฎหมายที่จะบังคับเด็กอายุระหว่าง 7-16 ปี ให้เข้าเรียนแต่ร่างกฎหมายดังกล่าวยังมีทันประกาศใช้ จึงไม่มีการบังคับเกิดขึ้นในสมัยนั้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2441 จึงมีการประกาศใช้โครงการศึกษาขึ้น โดยมีข้อความบางตอนกล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับเด็กให้เข้าเรียนว่า “...เมื่อโรงเรียนเบื้องต้นประถมศึกษาได้จัดมากขึ้นแล้ว ควรมีพระราชบัญญัติบังคับให้เด็กอายุเล่าเรียนต้องมาเรียนในโรงเรียนเบื้องต้น” (ตองอ่อน ปีตถาวโร. 2534 : 6 ; อ้างอิงมาจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2517 : ไม่มีเลขหน้า) แม้แนวความคิดดังกล่าวจะเสนอไว้ในโครงการศึกษาฉบับแรกก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติยังมีทันได้ดำเนินการต่อมาในปี พ.ศ. 2454 หลังจากได้มีการประชุมตกลงเกี่ยวกับระเบียบการศึกษาสำหรับประเทศสยาม กระทรวงนครบาลจึงได้ออกประกาศตาม

พระบรมราชโองการฯ เพื่อเร่งรัดการจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์ในกรุงเทพฯ ทั้งนี้โดยกำชับให้ผู้ปกครองส่งเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 ให้ได้เข้าเรียนทุกคน ซึ่งจุดเริ่มต้นนี้เองเป็นการนำเอาความคิดเกี่ยวกับการบังคับให้เด็กทุกคนที่มีวัยอันควรต้องได้รับการศึกษาขั้นต้น

โครงการศึกษา พ.ศ. 2456 ได้แบ่งการศึกษาออกเป็นประเภทสามัญศึกษาและวิสามัญศึกษา พร้อมกันนี้ยังได้กำหนดเป็นภาคศึกษาบังคับและภาคศึกษาพิเศษ นับเป็นครั้งแรกที่นำคำว่า “ภาคศึกษาบังคับ” ปี พ.ศ.2464 ได้มีการปรับปรุงโครงการศึกษาขึ้นใหม่โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดการศึกษาอาชีพให้กับประชาชนมากกว่าเดิมและได้นำคำว่า “ภาคบังคับสำหรับทวยราษฎร์” มาใช้แทนคำว่า “ภาคศึกษาบังคับ” และในปีเดียวกันนี้มีการประกาศให้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ต้องการให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงทุกคนได้อย่างรวดเร็วกว่าเดิม โดยวิธีการบังคับด้วยบทลงโทษ

ต่อมา มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ขยายการศึกษาภาคบังคับขึ้นไปเป็น 6 ปี คือ ชั้นประถมศึกษา 4 ปี และชั้นประถมวิสามัญอีก 2 ปี ต่อมาในปี พ.ศ. 2479 มีการประกาศยกเลิก “ชั้นประถมวิสามัญ” โดยเปลี่ยนเป็น “อาชีวศึกษา” แทน โดยแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2503 ได้กล่าวถึงการศึกษภาคบังคับไว้ ใน ข้อ 16 และ 17 ว่า การศึกษภาคบังคับ ได้แก่ การศึกษาที่มีกฎหมายบังคับให้บุตร กุลธิดาทุกคนเรียนอยู่ในโรงเรียนจนกว่าจะพ้นเกณฑ์บังคับ รัฐพึงขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นเป็นระยะๆ ตามกำลังเศรษฐกิจ เพื่อให้ได้มาตรฐานความรู้ของประชาชนสูงขึ้น การศึกษภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐจะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน รัฐพึงช่วยเหลือให้มีอุปกรณ์การศึกษาอบรมตามสมควร (ตองอ่อน ปีตดาวโร. 2534 : 6 ; อ้างอิงมาจาก กระทรวงศึกษาธิการ. 2517: ไม่มีเลขหน้า) และมุ่งบังคับให้เด็กเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา ซึ่งกำหนดไว้ 7 ปี คือ ประถมศึกษาตอนต้น 4 ปี และประถมศึกษาตอนปลายอีก 3 ปี แต่การขยายจาก 4 ปี เป็น 7 ปี จะต้องขยายในท้องที่ที่มีความพร้อมก่อน เพื่อให้เป็นไปตามแผนการศึกษาชาติดังกล่าว จึงมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2505 บังคับเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 8 จนอายุย่างเข้าปีที่ 15 ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียน เว้นไว้แต่ว่าเรียนจบหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้นแล้ว การศึกษภาคบังคับตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดไว้ดังนี้

การศึกษภาคบังคับ ได้แก่ การศึกษาที่มีกฎหมายบังคับให้ทุกคนเรียนอยู่ในโรงเรียนจนกว่าจะพ้นเกณฑ์บังคับ การกำหนดอายุเข้าเกณฑ์การศึกษภาคบังคับ ท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนดขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของท้องถิ่นและความพร้อมของเด็กในแต่ละท้องถิ่น

แต่ต้องไม่บังคับเข้าเรียนก่อนอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ และไม่ช้ากว่าอายุครบ 8 ปีบริบูรณ์ รัฐพึงจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่น และเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงมีข้อกำหนดใน พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ไว้ในมาตรา 6 และมาตรา 11 ดังนี้

มาตรา 6 ให้ผู้ปกครองของเด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ส่งเด็กนั้นเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าอายุจะย่างเข้าปีที่ 15 เว้นแต่ผู้สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรมาตรา 5 หรือหลักสูตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่า

มาตรา 11 ถ้าห้องที่ใดยังไม่พร้อมที่จะจัดการศึกษาภาคบังคับถึงชั้นประถมศึกษาปีที่หก ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ ให้คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดประกาศผ่อนผันเป็นปีๆ ไป และให้ถือว่าเด็กที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ในท้องที่นั้นพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ แต่จะผ่อนผันหลังจากเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการศึกษาภาคบังคับ ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ตามประกาศให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ไม่ได้ (สนั่น มีสัจธรรม. 2538 : 13)

แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดการศึกษาระดับประถมศึกษาไว้เป็นตอนเดียว 6 ปี และสำหรับเกณฑ์อายุการเข้าเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในช่วงที่กำหนดแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาภาคบังคับไว้ว่า “จัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึง มีคุณภาพ และสะดวกแก่ผู้เรียน สถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่นจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับเป็นบริการแบบให้เปล่า การจัดการศึกษาในระดับใดให้เป็นการศึกษาภาคบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายการศึกษาที่กำหนดไว้เป็นการเฉพาะ (สนั่น มีสัจธรรม. 2538 : 11) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

มาตรา 43 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จึงมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542: 18-19)

มาตรา 17 บัญญัติไว้ว่า “ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้า ของการศึกษาภาคบังคับ...”

จะเห็นได้ว่าความพยายามในการจัดการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย ตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา ได้มีการขยายพื้นที่ในการจัดการศึกษาภาคบังคับให้กว้างขวางมากขึ้น มีการกำหนดอายุในวัยเรียน และกำหนดระยะเวลาในการศึกษาภาคบังคับเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้

เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถพัฒนาตนเองและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. การศึกษา ต้องได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมตามสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

2. การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

3. การจัดการศึกษาต้องสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. 2542 : 3) สาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1 ความมุ่งหมายและหลักการ

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ของประเทศไทย รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”, 2542 : 8-11)

2.2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษาไว้ดังนี้

2.2.1 ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถดูแลตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาสต้องได้โอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ รวมถึงบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษต้องได้รับการศึกษาด้วยรูปแบบที่เหมาะสมตามความสามารถของบุคคลนั้น

2.2.2 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 “ให้มีการศึกษาภาคบังคับเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุ อย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้า ของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดใน
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
กฎกระทรวง”

Rajabhat Mahasarakham University

2.3 ระบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดการจัดการศึกษาสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.3.1 การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

2.3.2 การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

2.3.3 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

การศึกษาในระบบ มี สองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับ
อุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี ระดับ
อุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นการศึกษาสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา
และระดับปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเปรียบเทียบการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตาม
อัธยาศัยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา, 2542 :
16-18)

2.4 แนวการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา
ตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน
สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ
และ การศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และ
บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้ (“พระราชบัญญัติ
การศึกษาแห่งชาติ”,2542 : 21-23)

2.4.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสำคัญของตนเองกับสังคม ได้แก่
ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ
สังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข

2.4.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้
ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ยั่งยืน

2.4.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและ
ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

2.4.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทย
อย่างถูกต้อง

2.4.5 ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

2.5 การบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรา 34 กำหนดให้มี “คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณา เสนอนโยบายแผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้อง กับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ” 2542 : 32-33)

มาตรา 40 กำหนดให้ “คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน กรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีสรรหา การเลือกประธานกรรมการและกรรมการ วาระ การดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ผู้บริหาร สถานศึกษาเป็น กรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา (พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ”,2542: 39-40)

จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติให้ “บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บ ค่าใช้จ่าย...” (2540 : 12) ซึ่งผลการจัดการศึกษา คนไทยต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย สามารถพึ่งตนเองได้ ประกอบอาชีพและเรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยให้บุคคลและองค์กรส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้สรุปแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ

2.5.1 การพัฒนาคนจะต้องพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและ จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.5.2 ระบบการศึกษาจะต้องเปิด โอกาสและเอื้อประ โยชน์ให้ผู้เรียน ได้เลือกเรียน ตามความเหมาะสมของบุคคล

2.5.3 การจัดการศึกษา จะต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสามารถพัฒนา ผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ให้มีความรู้ คู่คุณธรรม

2.5.4 การจัดการศึกษา ต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มากขึ้น

3. แนวนโยบายของรัฐด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม บุคคลที่ได้รับการศึกษามากย่อมมีโอกาสและความสามารถที่จะพัฒนาสิ่งต่างๆ ได้มากเช่นเดียวกัน ดังนั้น การยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของคนในชาติจึงไม่ใช่สิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่เป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลที่จะเห็นได้จากนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาลำดับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) ว่า “รัฐพึงจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการทางการศึกษาในด้านพัฒนาบุคคลและให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ” ซึ่งมีจุดเน้นเรื่องการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยพยายามให้เด็กไทยทุกคนได้มีโอกาสได้รับการศึกษาจนจบมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นอย่างน้อย (ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู. 2545 : 11)

แผนพัฒนาการศึกษาลำดับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ระบุไว้ในนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลว่า “เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผู้เรียนช่วงอายุ 0 - 8 ปี โดยมุ่งเน้นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานตามวัย และมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ปัญญาและมีความสามารถพื้นฐานในการคิดแก้ไขปัญหา ดำรงชีวิตปรับตัว และนำการเปลี่ยนแปลงของสังคมอนาคตได้อย่างเหมาะสม” ผลการดำเนินการมีความก้าวหน้าอย่างมาก ซึ่งภาพรวมได้ผลสำเร็จสูงกว่าเป้าหมาย แต่มีปัญหาในพื้นที่ชนบทห่างไกลและบางกลุ่มเป้าหมายยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าร้อยละ 50 (ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู. 2545 : 11)

แผนพัฒนาการศึกษาลำดับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาไว้ว่า “จะขยายและยกระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนทั้งหมดให้ประชาชนเข้าถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้มีอัตราส่วนนักเรียนต่อประชากรกลุ่มอายุ 12 - 14 ปี ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95 ในปี พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ลำดับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพคนไว้ว่า “ให้ประชาชนมีการศึกษาโดยเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 9 ปี ในปี พ.ศ. 2549 และยกระดับการศึกษาของกำลังแรงงานไทยให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขึ้นไป ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของกำลังแรงงานในปี พ.ศ. 2549” (ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมายและพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู. 2545: 90)

ด้วยความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษา รัฐบาลในแต่ละสมัยได้กำหนดนโยบายทางสังคม ด้านการศึกษาไว้ เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับคนในชาติ ได้แก่

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ แกลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2531 ดังนี้

“ด้านการศึกษา เร่งรัดการส่งเสริมการอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาโดยจะจัดควบคู่ไปกับการขยายการศึกษาภาคบังคับและการเตรียมพื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนทุกระดับเพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ตลอดจนส่งเสริมศีลธรรม จริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติเป็นพิเศษ” และแกลงต่อรัฐสภา ในวันที่ 9 มกราคม 2534 ว่า “รัฐบาลมุ่งให้ความสำคัญต่อการเร่งขยายโอกาสทางการศึกษาเพื่อเป็นฐานการศึกษาภาคบังคับจาก 6 ปี เป็น 9 ปี ตลอดทั้งปรับหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเพิ่มพูนความรู้ผ่านระบบสื่อสารมวลชนต่างๆ ...” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 8)

นายอานันท์ ปันยารชุน แกลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 เร่งขยายโอกาสและบริการทางการศึกษาในและนอกระบบให้กว้างขวางและทั่วถึง เพื่อยกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างต่ำ รวมทั้งขยายการศึกษาปฐมวัยในชนบทเพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 9)

นายชวน หลีกภัย แกลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535

“รัฐบาลเชื่อว่าการลงทุนด้านการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นต่อเอกราชอธิปไตยและความมั่นคงของประเทศ การเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษานั้นที่จะส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าทุกด้าน รัฐบาลจะเร่งลงทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนเป็นลำดับแรก เพื่อให้ได้รับเรียนรู้อย่างถูกต้องและต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

ขยายการศึกษาภาคบังคับ จาก 6 ปี เป็น 9 ปี เพื่อให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน โดยกำหนดมาตรการและวิธีการที่เหมาะสม...” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 9-10)

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ แกลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2539

“กำหนดแผนการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะจัดให้อย่างทั่วถึง มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และจัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ...” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10)

พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ได้กำหนดนโยบายของรัฐบาลด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ไว้ว่า “รัฐบาลจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต ... (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. 2544 : 10)

จากแนวนโยบายด้านการจัดการศึกษา ดังกล่าว สรุปได้ว่า

3.1 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสัมพันธ์กับ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

3.2 ต้องจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ปัญญา และความสามารถ พื้นฐานในการคิดแก้ปัญหา ดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสม และมีความสุข

3.3 รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ให้มีคุณภาพ ความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

จากแนวนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า การยกระดับการศึกษาของคนในชาติให้สูงขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง ต่อเนื่องทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ดังนั้น ก่อนจะจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2546 นั้น จะต้องมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ผ่านมาให้ครอบคลุมชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ในการวางแผนจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ต่อไป

4. การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

4.1 ความสำคัญ

ขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้เข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม ตลอดจนด้านคุณธรรมของคนในชาติเป็นอย่างมาก ประกอบกับการพัฒนาด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมที่ทันสมัย ทำให้ระบบสังคมไทยสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นท่ามกลางอิทธิพลของเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรมของต่างชาติหลั่งไหลเข้ามา จำเป็นต้องเร่งดำเนินการเพื่อปรับความรู้สึกรู้จักคิด สภาพความเป็นอยู่ตลอดจนความรู้ ความสามารถของประชาชนในชาติให้สูงขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง ครอบครัว ตลอดจนมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมและประเทศชาติด้วย

ประเทศไทยได้จัดการศึกษาภาคบังคับ 6 ปี สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ประมาณ ร้อยละ 97 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2532: 76) แต่เมื่อเด็กจบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วได้เรียนต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้นประมาณร้อยละ 48 (ปีการศึกษา 2538) นอกจากนั้นอยู่นอกระบบโรงเรียน ส่วนอัตราการเรียนต่อของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในช่วงปี 2540 - 2542 ร้อยละ 91.2 88.3 และ 87.1 ลดลงตามลำดับ สำหรับสำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ อัตราการเรียนต่อในปี การศึกษา 2542 ร้อยละ 91.68 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. ม.ป.ป.: 12) การศึกษาภาคบังคับเพียง 6 ปี ในปัจจุบันนับว่าไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต รัฐจึงออกกฎหมาย เพื่อสนับสนุนการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ดัง จะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้ ทั่วถึง มีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย...” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย . 2540 : 12) และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 18-191) หมวด 3 มาตรา 17 กำหนดให้ มีการจัดการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาค บังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตาม โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งจะใช้พร้อมกัน ทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2546 ให้ความหมายของ การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ไว้ว่า

“การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี คือ ช่วงชั้นการจัดการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 –3) และช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 – 6) เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการ เรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียนการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และวัฒนธรรม

ช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจ ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนา ความสามารถ ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้าน ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้าง สุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการ ประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ” (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 9-10)

4.2 นโยบายการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาภาคบังคับอยู่ในปัจจุบัน ได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2543 โดยกำหนดโครงการนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในแผนงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเตรียมการเข้าสู่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยให้ทุกอำเภอได้ดำเนินการโครงการนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี อำเภอละ 1 ตำบล หรือ 1 กลุ่มโรงเรียนตามความเหมาะสม และขยายในปีงบประมาณ 2544 เป็นจังหวัดละไม่น้อยกว่า 1 อำเภอ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. 2544 : 24) โดยกำหนดนโยบาย ดังนี้

4.2.1 จัดการศึกษาให้แก่เด็กวัย 6 - 16 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในพื้นที่ชุมชนหลักอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ

4.2.2 สนับสนุนให้เด็กที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อเนื่องจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมและได้เรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

4.3 จุดเน้นการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

จัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหกอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยใช้โรงเรียนขยายโอกาสเป็นฐานรองรับในการขยายการศึกษาภาคบังคับ ตลอดจนโรงเรียนที่มีความพร้อมในด้านต่างๆ ให้ความสำคัญแก่กลุ่มเด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ เด็กในพื้นที่จุดบอดในถิ่นทุรกันดาร เด็กในชุมชนใหญ่ ให้มีรูปแบบการจัดที่หลากหลายน่าสนใจเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งการส่งเสริมเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านให้ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ โดยประสานงานกับหน่วยงานอื่นอย่างใกล้ชิดเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน และกำหนดค่าใช้จ่ายต่อหัวของนักเรียนให้เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กแต่ละประเภท คือ เด็กกลุ่มปกติ เด็กพิการ เด็กกลุ่มด้อยโอกาส และเด็กมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านให้ได้รับการสงเคราะห์และเกื้อกูลให้สามารถเข้ารับการการศึกษา จนจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 2)

จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตามโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาในช่วงเดียวกับการจัดการศึกษาในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ (ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นฐานรองรับในการขยายการศึกษาภาคบังคับ การศึกษาความคิดเห็นใน

การดำเนินงานโรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง จึงเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย จากแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

4.3.1 การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เป็นช่วงหนึ่ง (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) เป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐจะต้องจัดให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย

4.3.2 การจัดการศึกษานาร่องภาคบังคับ 9 ปี ในปีงบประมาณ 2543 จัดให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอ อย่างน้อย 1 กลุ่มโรงเรียนหรือ 1 ตำบล และขยายในปีงบประมาณ 2544 ใน 1 อำเภอ

4.3.3 การจัดการศึกษานาร่องภาคบังคับ 9 ปี เน้นจัดให้เด็กอายุ 6-16 ปี ได้เข้าเรียนในสถานศึกษา

5. โรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จังหวัดหนองคาย

ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2543 กำหนดให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ดำเนินงานโครงการนาร่องจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี โดยในปีงบประมาณ 2544 กำหนดให้จังหวัดดำเนินการอย่างน้อย อำเภอละ 1 พื้นที่ตำบล สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย มีพื้นที่เข้าร่วม 13 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ รวม 17 พื้นที่ตำบล ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายชื่อโรงเรียนในตำบลนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ปีงบประมาณ 2543

ที่	อำเภอ	ตำบล	โรงเรียน	หมู่ที่ / ชื่อหมู่บ้าน
1	เมืองหนองคาย	หาดคำ	อักษรอดุลยวิทยา หาดคำบอนวัฒนา	หมู่ที่ 5 บ้านสามัคคี หมู่ที่ 14 บ้านหาดทรายทอง หมู่ที่ 2 บ้านหาดคำ หมู่ที่ 4 บ้านบอน หมู่ที่ 6 บ้านเหล่าฝ้าย
2	เซกา	หนองทุ่ม	เหล่าฝ้ายผดุงวิทย์ เหล่าหนองยาง กุดสิม หนองจิก	หมู่ที่ 8 บ้านเหล่า หมู่ที่ 7 บ้านกุดสิม หมู่ที่ 6 บ้านหนองจิก
3	โซ่พิสัย	ถ้ำเจริญ	หนองทุ่มวิทยา สังวาลย์วิทย์ 1 ศรีนาวา โนนสว่าง หนองแวง ถ้ำเจริญ โคกกระแซ	หมู่ที่ 1 บ้านหนองทุ่ม หมู่ที่ 4 บ้านห้วยสะอาด หมู่ที่ 5 บ้านศรีนาวา หมู่ที่ 3 บ้านโนนสว่าง หมู่ที่ 2 บ้านหนองแวง หมู่ที่ 1 บ้านถ้ำเจริญ หมู่ที่ 8 บ้านโคกกระแซ
4	ท่าบ่อ	นาข่า	บ้านกวอดโคกสว่าง ร่วมมิตรวิทยา	หมู่ที่ 2 บ้านโคกสว่าง หมู่ที่ 4 บ้านท่าส้มโฮง
5	บึงกาฬ	ชัยพร	ประสานมิตรวิทยา หนองยาว คำภู นาต้อง ห้วยเชื่อมได้	หมู่ที่ 11 บ้านชัยพร หมู่ที่ 13 บ้านโนนอุทัย หมู่ที่ 3 บ้านคำภู หมู่ที่ 6 บ้านนาต้อง หมู่ที่ 2 บ้านห้วยเชื่อมได้

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ตำบล	โรงเรียน	หมู่ที่ /ชื่อหมู่บ้าน
6	ศรีเชียงใหม่	หนองปลาปาก	ดอนก่อโนนสวรรค์ ไทยสามัคคี หนองปลาปากจำปาทอง ชุมคำ นาโพธิ์ คงบัง	หมู่ที่ 2 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 6 บ้านไทยสามัคคี หมู่ที่ 1 บ้านหนองปลาปากฯ หมู่ที่ 5 บ้านชุมคำ หมู่ที่ 4 บ้านนาโพธิ์ หมู่ที่ 8 บ้านคงบัง
7	สังคม	ผาดั่ง	ผาดั่ง ห้วยไซงัว คงต้อง	หมู่ที่ 1 บ้านผาดั่ง หมู่ที่ 5 บ้านห้วยไซงัว หมู่ที่ 6 บ้านคงต้อง
8	พรเจริญ	วังชมภู	วังยาว โลกนิม สร้างคำ	หมู่ที่ 1 บ้านวังยาว หมู่ที่ 2 บ้านโลกนิม หมู่ที่ 3 บ้านสร้างคำ
9	ปากคาด	นากั้ง	นากั้ง หนองบัว	หมู่ที่ 1 บ้านนากั้ง หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว
10	บึงโขงหลง	บึงโขงหลง	บึงโขงหลง โสภโฑโสภพอก นาขาม	หมู่ที่ 12 บ้านบึงโขงหลง หมู่ที่ 4 โสภโฑโสภพอก หมู่ที่ 14 บ้านนาขาม
11	ศรีวิไล	นาแสง	คำสมบูรณ นาแสง นาคำแคน กัลยานิวัฒนา 2 คำไชยवाल	หมู่ที่ 3 บ้านคำสมบูรณ หมู่ที่ 1 บ้านนาแสง หมู่ที่ 3 บ้านนาคำแคน หมู่ที่ 5 บ้านเกษมพัฒนา หมู่ที่ 7 บ้านคำไชยवाल

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	อำเภอ/ กิ่งอำเภอ	ตำบล	โรงเรียน	หมู่ที่ /ชื่อหมู่บ้าน
12	บึงคล้า	โคกกว้าง	ท่าส้มโฮง หาดแะ ประวิทย์ ไทยรัฐวิทยา 51	หมู่ที่ 5 บ้านท่าส้มโฮง หมู่ที่ 3 บ้านหาดแะ หมู่ที่ 2 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 1 บ้านโคกกว้าง
13	สระใคร (กิ่งอำเภอ)	คอกช้าง	คอกช้าง เหมือดแอ่ สมสะอาดคงมุขวิทยา นากอ	หมู่ที่ 9 บ้านใหม่เอราวัณ หมู่ที่ 5 บ้านเหมือดแอ่ หมู่ที่ 7 บ้านสมสะอาด หมู่ที่ 6 บ้านนากอ
14	รัตนวาปี (กิ่งอำเภอ)	รัตนวาปี	โนนสวรรค์ หนองแก้ว ตาลชุม น้ำเป นาชุมช้าง นิคมเจริญชัย	หมู่ที่ 6 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ที่ 12 บ้านหนองแก้ว หมู่ที่ 3 บ้านตาลชุม หมู่ที่ 1 บ้านน้ำเป หมู่ที่ 5 บ้านนาชุมช้าง หมู่ที่ 7 บ้านเจริญชัย
15	เฝ้าไร่ (กิ่งอำเภอ)	เฝ้าไร่	จับไม้ รสรินคัตฉางค์ นาอ้า หนองยาง เฝ้าไร่วิทยา	หมู่ที่ 3 บ้านจับไม้ หมู่ที่ 4 บ้านท่าหายโศก หมู่ที่ 5 บ้านนาอ้า หมู่ที่ 6 บ้านหนองยาง หมู่ที่ 7 บ้านภูเงิน
16	โพธิ์ตาก (กิ่งอำเภอ)	ด่านศรีสุข	ศูนย์กลาง น้ำทอน อาโอยาม่า 2 คอนขนุนพัฒนา	หมู่ที่ 3 บ้านศูนย์กลาง หมู่ที่ 2 บ้านน้ำทอน หมู่ที่ 1 บ้านด่านศรีสุข หมู่ที่ 7 บ้านห้วยหมากพริก หมู่ที่ 5 บ้านคอนขนุน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	อำเภอ	ตำบล	โรงเรียน	หมู่ที่ /ชื่อหมู่บ้าน
17	โพธิ์พิสัย	โพธิ์	บ้านโพธิ์ บ้านคำเจริญ บ้านคำปะกั้ง บ้านปึก บ้านคำจำปา	หมู่ที่ 1 บ้านโพธิ์ หมู่ที่ 3 บ้านคำเจริญ หมู่ที่ 8 บ้านคำแสนสุข หมู่ที่ 4 บ้านปึก หมู่ที่ 6 บ้านคำจำปา

ปีงบประมาณ 2544 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย (2544 : 24) ขยาย
เขตพื้นที่นําร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ทุกโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

ตารางที่ 2 รายชื่อโรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สำนักงานการประถมศึกษา
กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก ปีงบประมาณ 2544

ที่	ชื่อโรงเรียน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวน ครู	จำนวน นักเรียน	จำนวน ห้องเรียน
1	บ้านโพธิ์ตาก	บ้านโพธิ์ตาก	12	267	8
2	บ้านสาวแล	บ้านสาวแล	13	264	9
3	บ้านโพนทอง	บ้านโพนทอง	13	305	12
4	อนุบาลคอนไผ่	อนุบาลคอนไผ่	13	321	10
5	บ้านไร่	บ้านไร่	9	160	8
6	บ้านศูนย์กลาง	บ้านศูนย์กลาง	10	138	8
7	บ้านน้ำทอน	บ้านน้ำทอน	5	62	8
8	อาโอยาม่า 2	บ้านด่านศรีสุข	16	306	12
	อาโอยาม่า 2 (สาขา)	บ้านห้วยหมากพริก	1	18	4
9	บ้านดอนขนุนพัฒนา	บ้านดอนขนุนพัฒนา	7	133	8
รวม			99	1974	87

จากตารางที่ 1 และตารางที่ 2 สรุปได้ว่า โรงเรียนนาร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ซึ่งกำหนดให้โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นฐานในการจัด นั้น ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนนโยบาย 4 ประการ และบรรลุนิติบุคคล ซึ่งมีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 27 โรงเรียน ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนบ้านเหล่าฝ้ายผดุงวิทย์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมือง
2. โรงเรียนหนองทุ่มวิทยา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเซกา
3. โรงเรียนสังวาลย์วิทย์ 1 สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโซ่พิสัย
4. โรงเรียนบ้านโนนสว่าง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโซ่พิสัย
5. โรงเรียนบ้านกวอดโคกสว่าง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ
6. โรงเรียนร่วมมิตรวิทยา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอท่าบ่อ
7. โรงเรียนประสานมิตรวิทยา สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบึงกาฬ

8. โรงเรียนบ้านนาต้อง	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบึงกาฬ
9. โรงเรียนบ้านคอนก่อโนนสวรรค์	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีเชียงใหม่
10. โรงเรียนบ้านนาโพธิ์	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีเชียงใหม่
11. โรงเรียนบ้านผาดั้ง	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังคม
12. โรงเรียนบ้านห้วยไข่งัว	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสังคม
13. โรงเรียนบ้านนาขาม	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบึงโขงหลง
14. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 51	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอบุ่งคล้า
15. โรงเรียนอนุบาลบึงคอกช้าง	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอสระใคร
16. โรงเรียนบ้านเหมือดแอ่	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอสระใคร
17. โรงเรียนสมสะอาดคงมุขวิทยา	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอสระใคร
18. โรงเรียนบ้านโนนสวรรค์	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอรัตนวาปี
19. โรงเรียนรสลินคัคณางค์	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเฝ้าไร่
20. โรงเรียนบ้านนาอ้า	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเฝ้าไร่
21. โรงเรียนอาโอยมา 2	สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอโพธิ์ตาก
22. โรงเรียนบ้านนาโพธิ์	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโพธิ์ชัย
23. โรงเรียนบ้านคำป่ากั้ง	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอโพธิ์ชัย
24. โรงเรียนบ้านนาแสง	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีวิไล
25. โรงเรียนกัลยาณีวัฒนา 2	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอศรีวิไล
26. โรงเรียนบ้านวังยาว	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพรเจริญ
27. โรงเรียนบ้านนาแก้ง	สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากคาด

6. นโยบาย 4 ประกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดโครงการนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เป็นพื้นที่พัฒนาการศึกษาทั้งนโยบาย 4 ประกัน ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินงานของนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (ชมรมพัฒนาความรู้ด้านระเบียบกฎหมาย. 2543 : 35) โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

6.1 การดำเนินงานตามนโยบาย 4 ประกัน

การดำเนินงานตามนโยบาย 4 ประกัน นั้นตำบลที่เป็นพื้นที่เป้าหมายต้องแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ซึ่งคณะกรรมการควรประกอบด้วย ตัวแทนจาก

ทุกส่วนของสังคมในพื้นที่รวมทั้งองค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกรรมการตามความเหมาะสม เพื่อศึกษานโยบาย พันธกิจความรับผิดชอบและเงื่อนไขตัวชี้วัดความสำเร็จ

6.1.1 การประกันโอกาสทางการศึกษา

ด้านการประกัน โอกาสทางการศึกษามีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดคัดเลือกพื้นที่การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในทุกอำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล หรือ 1 กลุ่มโรงเรียนตามความเหมาะสม เป็นพื้นที่พัฒนาการศึกษาทั้ง 4 นโยบาย แบบองค์รวม โดยการบริหารจัดการรูปแบบคณะกรรมการและระบบเครือข่าย

2) ทุกพื้นที่จัดทำแผนการศึกษา (Educational mapping) โดยใช้เครือข่ายสถานศึกษาใน 1 ตำบล หรือ 1 กลุ่มโรงเรียน จัดทำสำมะโนประชากรวัยเรียน การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี กลุ่มอายุ 6-16 ปี และจัดทำระบบข้อมูล มีฐานข้อมูล

3) ดำเนินงานสำหรับเด็กกลุ่มด้อยโอกาสแต่ละประเภท โดยการสำรวจข้อมูล กำหนดนิคมณ์และวิธีการ กลุ่มเป้าหมายในการสงเคราะห์ให้ความช่วยเหลือให้ตรงตัวและเป้าหมายเด็กจริง ๆ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีรายได้ระหว่างเรียน จัดหาที่พักอาศัยให้เด็กห่างไกล เด็กเร่ร่อน ไร้ที่พึ่ง เด็กที่ผู้ปกครองย้ายไปประกอบอาชีพบางฤดูกาล

4) กำหนดรูปแบบและวิธีการในการช่วยเหลือนักเรียนเพื่อป้องกันการออกจากโรงเรียนกลางคันเช่น จัดหาทุนสนับสนุนเด็กยากจนที่เสี่ยงต่อการไม่ได้เรียน

5) จัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่

6) ประสานเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่รับผิดชอบ มาตรการและพัฒนา รูปแบบที่เหมาะสมที่จะให้เด็กได้เข้าเรียน

7) ส่งเสริมให้กรรมการสถานศึกษา องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามา มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการจัดการศึกษา การติดตามดูแลและช่วยเหลือเด็กในวัยเรียนทุกคนได้เข้าเรียนและเรียนจนจบหลักสูตร

6.1.2 การประกันคุณภาพการศึกษา

ด้านการประกันคุณภาพ มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) การกำหนดและพัฒนามาตรฐานด้านปัจจัย มาตรฐานการศึกษาพิเศษพัฒนาเกณฑ์ตัดสินการผ่านมาตรฐานสำหรับ โรงเรียนที่มีบริบทต่างกัน

- 2) การเผยแพร่ความรู้และผลงานที่ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการประกันคุณภาพและการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยจัดพิมพ์เอกสาร วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 3) การพัฒนาโรงเรียนแกนนำ/เครือข่าย จัดให้มีโรงเรียนแกนนำ ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การทดลองจัดการศึกษา 9 ปี และศึกษารูปแบบการพัฒนาโรงเรียน เข้าสู่มาตรฐานอย่างน้อยอำเภอละ 1 โรงเรียน
- 4) การพัฒนาบุคลากร ให้เป็น “บุคคลแห่งการเรียนรู้” และส่งเสริมให้มีชมรมวิชาการเป็นแกนนำในการพัฒนาวิชาชีพและพัฒนาคุณธรรม อุดมการณ์ จัดให้มีระบบสะสมประสบการณ์เพื่อพัฒนาวิชาชีพและการประเมินเพื่อขอรับใบประกอบวิชาชีพ
- 5) การจัดแหล่งเรียนรู้ เช่น งานห้องสมุดโรงเรียน งานผลิตสื่อ และเทคโนโลยี การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 6) การนิเทศการศึกษา การนิเทศจากบุคลากรภายนอกโรงเรียนเน้นการทำงานร่วมกันกับบุคลากรในโรงเรียนตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นปีการศึกษา การนิเทศภายในโรงเรียน เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันหาจุดที่ต้องพัฒนา วางแผนแก้ไข ปฏิบัติตามแผน ประเมินผล และนำผลที่ได้จากการประเมินมาปรับปรุงแก้ไข ในส่วนที่บกพร่อง
- 7) การพัฒนาสุขภาพอนามัย จัดอาหารกลางวันให้นักเรียนทุกคน โดยเน้น ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาทุพโภชนาการและนักเรียนขาดแคลน จัดอาหารเสริม (นม) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทุกคน จำนวน 200 วัน ในหนึ่งปี จัดอุปกรณ์กีฬาและให้มีการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมพัฒนาสุขภาพอนามัย การเฝ้าระวังป้องกันโรค การจัดเวชภัณฑ์ยาเพื่อการปฐมพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย
- 8) การวิจัย ส่งเสริมให้มีการวิจัยในชั้นเรียน ในลักษณะของกาวิจัยปฏิบัติการเพื่อให้นำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาที่พบในชั้นเรียน ส่งเสริมให้มีการวิจัยตามนโยบายและการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมการปฏิรูป กระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ เช่น การเรียนที่บ้าน ทฤษฎีพหุปัญญา การประเมินแนวใหม่การศึกษา ทางเลือกรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มพิเศษ รูปแบบการจัดอาหารกลางวัน ส่งเสริมให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนางานของหน่วยงานทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ

9) การประเมินผลในชั้นเรียน เนื่องจากการจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ดังนั้น การประเมินผลผู้เรียนจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับลักษณะของการจัดการศึกษาดังกล่าว ผลการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนต้องสามารถเชื่อมโยงและเทียบโอนกันได้ให้โรงเรียนมีระบบประกันคุณภาพ และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและ เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก ให้โรงเรียนประเมินตนเองตามมาตรฐานโรงเรียนที่กำหนดไว้ เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนปรับปรุงงานและพัฒนาคุณภาพของนักเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียนต่อไป

6.1.3 การประกันประสิทธิภาพการศึกษา

ด้านการประกันประสิทธิภาพการศึกษา มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาโครงสร้างและระบบบริหารจัดการประสิทธิภาพการบริหารบุคคล จัดระบบข้อมูลบุคลากรให้มีความสมบูรณ์ เพื่อทั้งตรวจทั้งปริมาณ คุณภาพ และเป็นปัจจุบัน กำหนดมาตรฐานคุณภาพบุคคลในแต่ละตำแหน่งปรับอัตราค่าจ้างบุคลากรในสถานศึกษาให้เหมาะสม โดยใช้มาตรการเกื้ออัตราค่าจ้างตามเกณฑ์อย่างเคร่งครัดให้มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรช่วยสอนในกลุ่มโรงเรียนเดียวกัน
- 2) การพัฒนาระบบการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ให้เป็นกลไกในการตรวจสอบ เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ
- 3) การพัฒนาโรงเรียนและระบบเครือข่ายโรงเรียน
- 4) การกระจายอำนาจการบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้เหมาะสม

6.1.4 การประกันความปลอดภัยของนักเรียน

ด้านการประกันความปลอดภัยของนักเรียน มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) การจัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย
- 2) การคุ้มครองสิทธิและปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 3) การปกป้องคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัยจากสารเสพติด อบายมุข และถูกรังแก หรือการทะเลาะวิวาท และสื่อไม่เหมาะสม

6.2 เป้าหมายนโยบาย 4 ประกัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานตามนโยบาย 4 ประกัน ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 2-12)

6.2.1. การประกันโอกาสทางการศึกษา

- 1) เด็กก่อนประถมศึกษาอายุ 4-5 ปี ได้รับการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา
- 2) เด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคน ได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตรและลดอัตราการออกกลางคันของนักเรียนทุกระดับชั้น
- 3) นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในสังกัดทุกคน ได้รับการ ส่งเสริมให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 4) เด็กด้อยโอกาสได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้เข้าเรียนทุกคน โดยมุ่งเน้นเป็นพิเศษในกลุ่มเด็กชาวเขา เด็กพิการ เด็กที่อยู่ในฐานะยากลำบาก และกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ตามพื้นที่ต่างๆ วิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

6.2.2 การประกันคุณภาพการศึกษา

- 1) เด็กก่อนประถมศึกษา ได้รับการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
- 2) นักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นทุกคนได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม ดังนี้
 - มีความรู้ ความสามารถและทักษะตามที่หลักสูตรกำหนด
 - มีคุณธรรมและคุณลักษณะที่ดี
 - มีสุขภาพสมบูรณ์ตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขและมีสุขภาพจิตดี
 - มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์
- 3) นักเรียนทุกคนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและความถนัดตามศักยภาพ โดยเฉพาะเด็กกลุ่มปัญญาเลิศ เด็กพิการและเด็กด้อยโอกาส

6.2.3 การประกันประสิทธิภาพการศึกษา

- 1) มีการพัฒนาระบบโครงสร้างองค์กรให้มีขนาดกะทัดรัด ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ มุ่งไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

1) มีการปรับปรุงระบบข้อมูลสารสนเทศ ระบบการวางแผน การใช้เทคโนโลยี การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ให้คล่องตัว สามารถบริการได้รวดเร็ว เพียงพอและถูกต้อง

3) ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับการพัฒนาให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ และปฏิบัติงานได้ถูกต้อง ตรงตามความสามารถ มีจรรยาบรรณในอาชีพ รู้จักใช้เทคโนโลยี สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

6.2.4 เป้าหมายการประกันความปลอดภัยของนักเรียน

1) นักเรียนทุกคนได้เรียนอยู่ใน โรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่สะอาด ถูก สุขลักษณะและปลอดภัย

2) นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิและปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิด ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

3) นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัยจากสารเสพติด อายุมข การถูกรักแก หรือการทะเลาะวิวาท และสื่อที่ไม่เหมาะสมการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

จากแผนว โยบาย 4 ประกัน และเป้าหมาย ดังกล่าวข้างต้น สามารถกำหนด ตัวชี้วัด ความสำเร็จของการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้ดังนี้

1. ด้านการประกันโอกาสทางการศึกษา

1.1 มีการสำมะโนประชากร และจัดให้มีข้อมูลเด็กวัยเรียนภาคบังคับ 9 ปี กลุ่มอายุ 6-16 ปี โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษารายบุคคล

1.2 โรงเรียนให้การสนับสนุนให้นักเรียนทั้งเด็กปกติและเด็กกลุ่มด้อยโอกาส ได้เรียนจนจบหลักสูตร และให้เด็กที่มีความสามารถพิเศษได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพเด็กกลุ่มด้อยโอกาสได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี เพิ่มขึ้น

1.3 เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2544 ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพิ่มมากขึ้น

2. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1 โรงเรียนสามารถยกระดับคุณภาพมาตรฐานสูงขึ้นจากปีการศึกษา 2543

2.2 โรงเรียนจัดระบบประกันคุณภาพและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้

3. ด้านการประกันประสิทธิภาพการศึกษา

3.1 โรงเรียนนาร่องการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่จัดในพื้นที่ 1 ตำบล
จัดการบริหาร ในรูปคณะกรรมการและระบบเครือข่ายและโดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วน
ในชุมชน

3.2 มีการนำทรัพยากรของโรงเรียนในพื้นที่มาใช้ร่วมกัน

3.3 มีการนำทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ของชุมชนมาใช้เพื่อพัฒนาการศึกษา

4. ด้านการประกันความปลอดภัยของนักเรียน

4.1 นักเรียนได้รับการคุ้มครองให้ได้รับสิทธิพื้นฐานและความปลอดภัย
ทั้งร่างกายและจิตใจ

4.2 โรงเรียนมีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในความ
ดูแล ปกป้อง คุ้มครองความปลอดภัยเด็ก

สรุปแนวคิดในการวิจัย

จากนโยบาย 4 ประเด็น ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแนวคิดสำหรับการวิจัย
ครั้งนี้ คือ **Rajabhat Mahasarakham University**

1. โรงเรียนในโครงการนาร่องการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จำต้องดำเนินการตาม
เป้าหมายทั้งด้านการประกันโอกาสทางการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา การประกัน
ประสิทธิภาพการศึกษา และการประกันความปลอดภัยของนักเรียน

2. การประกันโอกาสทางการศึกษา ต้องจัดการศึกษาให้เด็กทุกกลุ่ม โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งเด็กด้อยโอกาสทุกประเภทต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้ได้รับการศึกษาต่อเนื่อง
จนจบหลักสูตร

3. การประกันคุณภาพ นักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาตามความสนใจ
ความสามารถและความถนัดให้มีคุณภาพและเต็มตามศักยภาพ

4. การประกันประสิทธิภาพ โรงเรียนต้องพัฒนาระบบสารสนเทศ การวางแผน
และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการแลกเปลี่ยนบุคลากรและทรัพยากรอื่นๆ กับหน่วยงาน
อื่น รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาแหล่งเรียนรู้และบุคลากรเพื่อให้ผู้เรียน ได้เกิด
การเรียนรู้อย่างแท้จริง

5. การประกันคุณภาพ โรงเรียนจะต้องมีระบบการประกันคุณภาพภายใน และ
จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้

6. การประกันความปลอดภัยของนักเรียน นักเรียนจะต้องได้รับความดูแลให้มีความปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากเอกสาร แนวนโยบายดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิด เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่มีต่อการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนนาร่องการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ดังนี้

7.1 การศึกษาภาคบังคับ ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

7.1.1 การศึกษาต้องได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมตามสภาพ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

7.1.2 การจัดการศึกษาต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม

7.1.3 การจัดการศึกษาต้องสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและทำให้เกิด

การเรียนรู้อย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

7.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

7.2.1 ต้องพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา

ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

7.2.2 เปิดโอกาสและเอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความเหมาะสม

ของบุคคล

7.2.3 การจัดการศึกษา ต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิด

ทักษะการเรียนรู้ มีความรู้ คู่คุณธรรม

7.2.4 เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษามีส่วนร่วมใน

การจัดการศึกษาให้มากขึ้น

7.3 แนวนโยบายของรัฐด้านการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

7.3.1 จัดให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสัมพันธ์กับ การพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคม

7.3.2 มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรม ปัญญา และความสามารถพื้นฐานในการคิดแก้ปัญหา ดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมและมีความสุข

7.3.3 รัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายให้มีคุณภาพ ความเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

7.4 การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี หมายถึง การศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3) รัฐต้องจัดให้ประชาชนอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย

7.5 โรงเรียนนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

7.5.1 เป็นโรงเรียนที่จัดตามแนวนโยบายโรงเรียนนำร่องการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในปีงบประมาณ 2543 และ ปีงบประมาณ 2544

7.5.2 การดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบาย 4 ประการ

7.5.3 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นฐานในการดำเนินงาน

7.6 นโยบาย 4 ประการ ผู้วิจัยสรุปเป็นแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ คือ

7.6.1 การประกันโอกาสทางการศึกษา

7.6.2 การประกันคุณภาพการศึกษา

7.6.3 การประกันประสิทธิภาพการศึกษา

7.6.4 การประกันความปลอดภัยของนักเรียน

จากสรุปแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง ที่มีต่อการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนนำร่อง การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย คือ

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการโรงเรียนนำร่องการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ซึ่งมีทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ได้แก่

1.1 ผู้บริหารโรงเรียน

1.2 ครูผู้สอน

1.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนที่จบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.4 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และผู้ปกครอง นักเรียนที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินงานโครงการโรงเรียนนาร่อง การศึกษาภาคบังคับ 9 ปี สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย ตามนโยบาย 4 ประกัน ได้แก่

2.1 การประกันโอกาสทางการศึกษา มีกรอบในการวิจัย คือ

- 1) จัดทำสำมะโนประชากร วัยเรียน 6-16 ปี
- 2) จัดทำข้อมูลเด็กด้อยโอกาส และสนับสนุนให้เข้ารับการศึกษาศึกษา 9 ปี
- 3) เด็กในเกณฑ์การศึกษาศึกษาภาคบังคับทุกคน ได้เข้าเรียนในระดับ

ประถมศึกษา อย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร

4) นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนในสังกัดทุกคนได้รับการส่งเสริมให้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทุกคน

2.2 การประกันคุณภาพการศึกษา

- 1) โรงเรียนจัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา
- 2) โรงเรียนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้

มา 3) นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

Rajabhat Phongsavan University

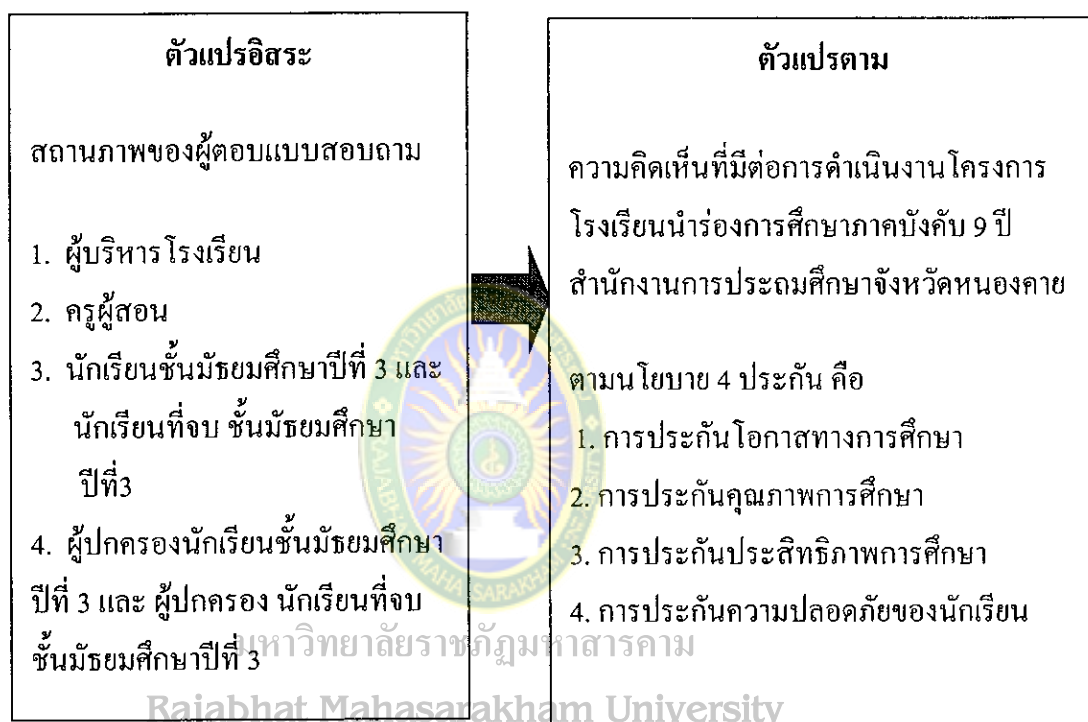
2.3 การประกันประสิทธิภาพการศึกษา

- 1) มีการบริหารจัดการลักษณะเครือข่าย โดยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในชุมชน
- 2) มีการนำทรัพยากรแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมาใช้ เพื่อพัฒนาการศึกษา
- 3) มีการนำทรัพยากรของโรงเรียนในพื้นที่มาใช้ร่วมกันทั้งบุคลากร อาคาร สถานที่ สื่อ อุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการต่างๆ

2.4 การประกันความปลอดภัยของนักเรียน

- 1) มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในความปลอดภัยปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยเด็ก
- 2) นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและปลอดภัยจากการถูกล่วงละเมิดทั้งทางร่างกายและจิตใจ
- 3) นักเรียนทุกคนได้รับการคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัยจากสารเสพติด อบายมุข การถูกรังแก หรือการทะเลาะวิวาท และสิ่งที่ไม่เหมาะสม

แผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัย

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

8.1 งานวิจัยในประเทศ

วิเลิส เวียงแสง (2535: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการ โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และจากการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยรายด้าน พบว่า แต่ละด้านมีปัญหาการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น มีปัญหาการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาการปฏิบัติการทางวิชาการเป็นรายด้าน จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละด้านสรุปผลดังนี้

1.1 ผู้บริหารมีความเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในระดับมากเป็นอันดับสอง นอกจากนั้นระดับปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านงานทะเบียนและทางด้านข้อมูลทางการศึกษาอยู่ในระดับน้อย ส่วนครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติงานด้านวิชาการด้านหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก งานทะเบียนมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย นอกนั้นมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ผู้บริหารและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางวิชาการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรท้องถิ่นมีปัญหาอยู่ในระดับมาก และด้านงานทะเบียนมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและด้านงานอาชีพหารายได้ระหว่างเรียนมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมาก ด้านงานทะเบียน ด้านข้อมูลทางการศึกษา และด้านปฏิทินการปฏิบัติงานมีระดับปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบระดับปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารและครูผู้สอน

2.1 ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นเกี่ยวกับระดับปัญหาการบริหารโดยส่วนรวมแตกต่างกันกับตนเองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อเปรียบเทียบกันเป็นรายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

2.2 ผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นระดับปัญหาการปฏิบัติงานวิชาการโดยส่วนรวมและเป็นรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามกับขนาดโรงเรียน

ปรีชาญ เวชกามา (2536 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการปฏิบัติงานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยโสธร พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติงาน โรงเรียนขยายโอกาส คือ อาคารเรียนอาคารประกอบ ไม่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โຕ้ะ เก้าอี้ ยังไม่เพียงพอและยังไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ครูไม่เพียงพอกับความต้องการ ด้านวิชาการขาดครูผู้ติดตามความต้องการของโรงเรียน ด้านกิจการนักเรียน ขาดงบประมาณไปศึกษานอกสถานที่ สภาพเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่ดี ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตชุมชนยากจน จึงทำให้ได้รับความร่วมมือน้อย

วิฑูรย์ โศทรโยธา (2538: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา คือ งานด้านวิชาการ ครูขาดทักษะในการใช้หลักสูตร และอุปกรณ์การสอนด้านบุคลากร การบรรจุแต่งตั้งไม่ตรงกับความต้องการของโรงเรียน ด้านกิจการนักเรียน การจัดกิจกรรมไม่เหมาะสมกับระยะเวลา ขาดบุคลากรที่มีความถนัดในด้านนี้โดยตรง ด้านอาคารสถานที่ ขาดอาคารเรียน อาคารประกอบ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน และในทำนองเดียวกัน

เสงี่ยม เดชธิดา (2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัญหาการดำเนินงานโครงการขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร พบว่า ปัญหาการดำเนินการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาคือ ความไม่พร้อมของอาคารสถานที่ และบุคลากร

ประทวน พันธุมาศย์ (2540 : บทคัดย่อ) เรื่อง การศึกษาการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด : ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียนบ้านเล้าวิทยาคาร ยังพบว่า ปัญหาและอุปสรรคการบริหารงานโรงเรียนขยายโอกาส คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลยังไม่ดี ประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ได้รับการจัดสรรจากรัฐบาลมีน้อย การตอบสนองเพื่อแก้ไขปัญหาของหน่วยงานบังคับบัญชาล่าช้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คณิงพร ภูศักดิ์ (2539: บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลจากการศึกษา พบว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนและด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหายอยู่ในระดับมาก ส่วนงานด้านหลักสูตร ด้านวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอน ด้านห้องสมุด ด้านนิเทศภายใน ด้านวิชาการ และด้านงานประชุมและอบรมทางวิชาการได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาในการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีสภาพการดำเนินการและปัญหาการบริหารงานวิชาการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอแนะให้บุคลากร ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เทคนิคการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และควรมีการวางแผน เกี่ยวกับการนิเทศภายในด้านงานวิชาการ

สุวิทย์ นิคมภักดิ์ (2535 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การติดตามการดำเนินการตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา 9 พบว่า

1. โครงการนี้เปิดในโรงเรียนที่มีความพร้อมด้านอาคารเรียน และพบว่า ยังขาดห้องปฏิบัติการและอุปกรณ์ต่าง ๆ บุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่มีจำนวนพอเหมาะกับความต้องการแต่การกระจายของครูที่มีทักษะพื้นฐานจำเป็นและหลากหลายยังไม่เสมอภาค และสมดุลมีนักเรียนสมัครเรียนเพียงพอ ผู้ปกครองให้การสนับสนุน และพบว่า แต่ละโรงเรียนเปิดได้ ครูที่ทำการสอนส่วนใหญ่สอนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขณะเดียวกันก็ทำงานธุรการของห้องเรียนด้วย

2. นอกจากพยายามจัดให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แล้ว โครงการนี้ยังส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่นและใช้แหล่งวิทยากรท้องถิ่น แต่พฤติกรรมวิธีการและรูปแบบ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ระหว่างมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ยังมี ความคล้ายคลึงกัน การนิเทศติดตามผลจากหน่วยงานระดับต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการดำเนินงานตามโครงการ พบว่า เป็นการตอบสนองนโยบายของ กรมโดยเปิดสอนที่โรงเรียนที่ตั้งศูนย์วิชาการและนักเรียนที่สมัครเรียนได้ตามเป้าหมาย ที่กำหนด ส่วนใหญ่เลือกเรียนวิชาการงานและอาชีพ เช่น งานเกษตรพื้นฐานงานอาชีพและ กิจกรรมตามความต้องการของตนเอง นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับ มาก ส่วนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองที่ห้องสมุดอยู่ในระดับน้อย การเปิดสอนในชั้นนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านปัจจัยสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ควรเป็นผู้ดำเนินการจัดและกรมอื่นๆ สนับสนุนในปัจจุบันการศึกษา ขั้นพื้นฐานมีความจำเป็นต้องขยายอีก 3 ปี ในส่วนของประชาชนเห็นว่า ควรให้นักเรียนเข้า เรียนด้วยความสมัครใจ แต่ข้าราชการส่วนใหญ่เห็นว่า ควรบังคับให้เรียนทุกคน โดยเน้นวิชา สามัญและวิชาชีพในหลักสูตรเท่าๆ กัน และทำให้ประชาชนชนบท ห่างไกลที่มีฐานะทาง เศรษฐกิจยากจนได้มีโอกาสเข้าเรียนใกล้บ้านเพิ่มมากขึ้น

กล้า ทองขาว (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 238-240) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนประถมศึกษา ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสทั่วประเทศ พึงพอใจการศึกษาขยายโอกาสในโรงเรียนประถมศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

พึงพอใจด้านความประพุดติมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านลักษณะนิสัยนักเรียน สังคมนักเรียน และมีความพอใจในการเรียนของนักเรียนต่ำที่สุด ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครองได้ดีที่สุดประกอบด้วย ผลรวมของ ความมีผลงานของโรงเรียน การจัดหลักสูตรและการสอนของโรงเรียน และความมีชื่อเสียงของโรงเรียน โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถพยากรณ์ความพึงพอใจของผู้ปกครองได้ประมาณร้อยละ 28.50 ปัญหาสำคัญของ โรงเรียน คือ ปัญหาทางวินัยและความประพุดติ ปัญหาสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และปัญหาทางการเรียนของนักเรียน ตามลำดับ และหลังจากการดำเนินงาน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษารอบ 10 ปี แล้วสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 57 - 60) ได้วิจัยเรื่องการประเมินผล ๑ ทศวรรษ โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2533-2542 พบว่า การจัดแผนการสอนระยะ 3 ปีหลัง (2539 -- 2542) จะเน้นการจัดตามความต้องการของนักเรียนมากขึ้น ด้านการจัดครูเข้าสอน พบว่า โรงเรียนจัดครูเข้าสอนตามวิชาเอก ประสบการณ์และความสามารถ คิดเป็นร้อยละ 49.5 เกือบทุกโรงเรียนจัดให้มีวิทยากร ภายนอกมาสอนร้อยละ 91 สำหรับความพึงพอใจของผู้ให้บริการ มีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาในระดับกลาง เช่นเดียวกับความพึงพอใจในด้านคุณลักษณะของนักเรียน และด้านคุณภาพการศึกษา และนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการดูแลเอาใจใส่ของครูต่อนักเรียน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณภาพนักเรียนและความประพุดติของเพื่อนนักเรียน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง

สาคร หอมวัฒนวงศ์ (2539: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนวิชาพลศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนพลศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดและครูผู้สอนวิชาพลศึกษา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนพลศึกษา ด้านการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน บุคลิกภาพในการสอน การใช้อุปกรณ์และสถานที่ในการสอน การจูงใจและการเสริมแรงทางการเรียน การมอบหมายงานให้ปฏิบัติ การปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร หัวหน้าหมวด และครูผู้สอนวิชาพลศึกษาพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของครูที่มีวุฒิทางพลศึกษากับครูที่ไม่มีวุฒิทางพลศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัยสรุปแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ

1. รัฐบาลต้องให้การสนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสม เพียงพอ เช่น การบรรจุครูให้เพียงพอและตรงตามความต้องการของโรงเรียน การจัดสรรงบประมาณด้านอาคารเรียน สื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน

2. รัฐบาลควรเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีคุณภาพเท่าเทียมกัน และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีฐานะยากจนได้เข้าเรียนใกล้บ้านเพิ่มขึ้น

3. หน่วยงานบังคับบัญชาต้องแก้ไขปัญหาให้ทันเหตุการณ์ เช่น จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ

4. ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University